

לשכת רב הקמפוס

אוניברסיטת בר-אילן

הפקולטה למדעי היהדות

דף שבועי

פרשת אחרי מות-קד'שים
ויום העצמאות, תשע"ב
מספר 964

מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות

ע"ש הלנה ופאול שולמן

תיקון למאמר "קריאות התורה בחול המועד פסח" (דף שבועי מספר 961) פרופ' עלי מרצבך

שאלתי במאמרי האם יש סדר מחושב לקריאות התורה השונות בכל יום של חול המועד, והצעתי פתרון מקורי לשאלה זו. כתבתי גם ש"לא מצאתי דיון על שאלה זו בפוסקים", אך נראה ש"לא מצאתי" אינה ראייה, כי בני ישי מצא הסבר של רבנו נסים, המופיע בפירושו של הר"ף על מסכת מגילה (י:), וזה לשונו: "וטעם פרשיות הללו משום דבשני אית לן למקרי שור או כשב משום דכתיב ביה וספרתם לכם ובשני מתחילין לספור את העומר ובשביעי אית לן למקרי ויהי בשלח שבשביעי אמרו ישראל שירה על הים והשאר כולן נקראות כסדר כתיבתן בתורה וכתוב בהן מענינו של פסח". פירוש זה מובא אצל כמה פרשנים אחרונים כמו התפארת ישראל על המשנה במסכת מגילה.

חתי הרב אב"י ונגרובר הפנה את תשומת ליבי לפירוש הלבוש לגבי הסימנים (אורח חיים סימן תצ):
ומה שנתנו חז"ל סימן בלשון הזה, נ"ל שאי אפשר שנפלו עליו במקרה בלי שום כוונה... על כן אני אומר שרצו לרמז בצחות לשונם זה מה שנעשה לישראל ע"י מעשה העגל שנשלחו הבכורות מעבודת הש"י ונבחרו הלויים, והכי פירושו של הסימן, משך תורא, ר"ל כשמשכו ישראל לעשות להם את תבנית השור לע"ז... קדש בכספא ר"ל אז קדשוהו ועשאוהו בכסף על שם הכתוב, שנאמר (הושע ב:י): "וכסף הַרְפִּיתִי לה וזהב עשו לבעל". ואח"כ מפרש ואומר... הוא אותה הפסל שעשו ישראל במדבר. ומה נעשה להם ע"י כך, שלח בוכרא, כלומר ששלח הבכורות מעל עבודתו ובחר בשבט לוי שלא חטאו בעגל. ומפני שעל ידי עיקר הגאולה הזאת נבחרו הבכורים לעבודת השם יתברך משום שנצלו ממכת בכורות והם מרדו בעגל ומאסו עבודת הש"י, על כן נתנו חז"ל סימן זה ברגל זה, על דרך התוכחה לזכור מה שנאבד מהם בפשיעתן וכל אחד יתן אל לבו.
אלו ואלו דברי אלוקים חיים!

תגובה על מאמרו של פרופ' עלי מרצבך לחג הפסח תשע"ב אליעזר דניאל יסלזון

נהניתי מאוד לקרוא את רעיונו היצירתי והמבריק של פרופ' עלי מרצבך בגליון חג הפסח, ולפיו נקבעו קריאות התורה של ימי הפסח בהתאם לחגים שיחולו בימים המקבילים להם, על פי סדר א"ת ב"ש (כמופיע בס"י תכ"ח בשו"ע אורח חיים). חלק מההקבלות קצת מלאכותיות, אך דווקא הקשר היותר חזק בין קריאת "פסל לך" על י"ג המידות שבה, המקבילה על פי מרצבך ליום הכיפורים, אינה נקראת תמיד ביום החמישי של פסח. חכמים

* אליעזר דניאל יסלזון הוא יו"ר הנהלת המכון הגבוה לתורה.

קבעו לקרוא פרשה זו תמיד בשבת חול המועד. לעתים תחול השבת ביום החמישי של החג ולעתים לא, והפרשה תיקרא ביום אחר.¹

נראה שקיים הסבר פשוט יותר (ואולי פחות מבריק), לסדר הקריאה. כשבאו חכמים לקבוע את הקריאות בתורה לימי חג הפסח, ליקטו את שבעת אזכורי החג בתורה. ארבעה אזכורים מעין היסטוריים; שניים מפרשת "בא" שנאמרו ליוצאי מצרים בעת היציאה, ועוד שניים המתארים את קריעת הים ואת סיפור לכתם במדבר. לארבעה אלה הוסיפו עוד שלושה אזכורים שבהם הציווי לחוג את החגים, הכוללים כמובן גם את חג הפסח. את שבע הפרשיות הללו חילקו החכמים לימי החג על פי העקרונות שלהלן:

נתחיל בארבעת האזכורים ההיסטוריים: את שתי הקריאות של פרשת "בא" קבעו לתחילת החג. "משכו" ביום החג הראשון, ו"קדש לי" ביום החג השלישי. בהחלט ראוי היה לקרוא קטע זה כבר ביום השני של החג, אך חכמים העדיפו לקרוא ביום השני את עניין ציווי המועדים מפרשת "אמור", שבה מוזכרת ספירת העומר המתחילה ביום השני של החג.

את שתי הקריאות ההיסטוריות הנוספות רצו חכמים להסמיך לסוף החג. את שירת הים ליום השביעי, שהרי קריעת הים והשירה שלאחריה חלו ביום השביעי, ואת הציווי על פסח שני קבעו ליום השישי בסמוך לו, שהרי 'פסח שני' יחול רק כחודש לאחר מכן.

נשאר אדם כן עוד שני אזכורים ובהם ציווי על החגים; בפרשת "כי תשא" הקטע הפותח ב"פסל לך", ובפרשת "משפטים" הקטע הפותח ב"אם כסף תלוה את עמי". כאמור לעיל קבעו חז"ל לקרוא את "פסל לך" בשבת, בגלל שהשבת מוזכרת בה.² נשארה רק הפסקה "אם כסף" שתיקרא ביום שני, ביום הרביעי.

אם כיוונו לדעתם של החכמים מסדרי הקריאה בחג הפסח, הרי ששיקולים פשוטים ביותר קבעו את הסדר, ולא בהכרח החשיבה על החגים המקבילים על פי סימני א"ת ב"ש.

¹ על פי כלל הלוח של "לא בד"ו פסח", נמצא שקריאת 'פסל לך' ביום החמישי תקיים אם פסח יחול ביום שלישי, או כשפסח יחול ביום ראשון או בשבת, כשלא נחוג שבת של חול המועד כלל. כשפסח יחול ביום חמישי תיקרא פרשת "פסל לך" בשבת חול המועד, ביום השלישי של החג.

² אמנם הציווי על השבת נזכר גם בפרשת "משפטים", אך נראה שהועדפה פרשת "כי תשא" בגלל י"ג המידות המוזכרות בה. מסיבה זו קבעו חכמים לקרוא פסקה זו בכל שבת חול המועד, הן בפסח הן בסוכות.